

Chtěli jsme, aby chlapi v hospodě nemluvili jen o fotbale, ale taky o škole

19.6.2025 - Barbora Postránecká | Nadační fond Eduzměna

Před patnácti lety narazil na průzkum, podle něhož byly tři čtvrtiny Čechů spokojené se zdejším vzdělávacím systémem. Tehdy si uvědomil, že bez naštvaných rodičů se české školství nikam nepohne. Další klíčový okamžik nastal, když začal jezdit do regionů a zjistil, že místní lídři spolu o podobě vzdělávání vůbec nemluví. Zdeněk Slejška, ředitel nadačního fondu Eduzměna, se v průběhu let opakovaně dostával do situací, které ho přiměly o způsobu vzdělávání nejen přemýšlet, ale taky se pokoušet ho měnit.

Pocházíte z učitelské rodiny, vaše maminka učila na základní škole a pak byla ředitelkou malotřídky ve Slavkovicích, obci na Vysočině. Jak moc vás to ovlivnilo ve vašem profesním životě?

Určitě to na mě vliv mělo. Když jsem byl na prvním stupni, máma jezdila na školy v přírodě – a já s ní. Do školy jsem vždycky chodil tam, kde jsme zrovna byli, a poznal jsem díky tomu hodně míst. Ještě zásadnější však pro mě byl skautský oddíl. Tady fungovalo něco, co jsem ve školách postrádal – neučíte se holá fakta, ale něco děláte, vyrábíte, a u toho se učíte. To jsem vždycky chtěl a hledal a snažil se to dostat do vzdělávání.

Byla maminka v době, kdy učila, progresivní pedagožka?

Myslím, že ano. Hned po revoluci se účastnila akcí Přátel angažovaného učení. Pamatuji si, že třeba slovní hodnocení vnímala jako dobrou věc. Zároveň ale byla limitovaná možnostmi, které v té době byly, a koneckonců i dobou samotnou. Něco z toho v ní přetrvává dodnes, když ji třeba pozoruji, jak se baví s mými dětmi, vnímám, jak silně je v ní zabudované to klasicky „učitelské“.

Což je?

Takové to: „Tak co, děti, co jste se ve škole naučily?“ Schází mi v tom jakási volnost, tedy že se děti mohou profilovat různě a že se jejich úspěch nemá odvíjet jen od akademických znalostí.

Je o vás známo, že jste ovlivněn přístupem ke vzdělání, kterému se říká zážitková pedagogika. Byl to tedy skaut, který vás k tomu dovedl?

Ano. Když mi bylo jedenáct, přestěhovali jsme se s rodiči na Vysočinu. Chodil jsem na gymnázium v Novém Městě na Moravě a taky vedl skautský oddíl. Tehdy jsem poznal knihy, které vydávala Prázdninová škola Lipnice. To je organizace, která tady už od roku 1977 pořádá kurzy zážitkové pedagogiky. Důraz klade na učení skrze prožitky, hry, sebezvoňové úkoly... Po střední škole jsem se přihlásil na jejich kurz a tak mě to nadchlo, že jsem se stal jejich instruktorem. Asi šest let jsem tam pracoval jako dobrovolník a po vysoké jsem pro ně dělal na plný úvazek. To mě ovlivnilo mnohem víc než studium na univerzitě.

Vystudoval jste biologii a tělocvik na Pedagogické fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Jak dlouho jste pak učil?

Jen chvíli, na základní škole v Klánovicích. Pak jsem upřednostnil vzdělávání dospělých. To mi dávalo větší smysl.

Proč?

Stále jsem přemýšlel, jak proměnit podobu škol a způsob, jakým se v nich učí. A došel jsem k závěru, že větší vliv budu mít, když začnu vzdělávat učitele. S partou kamarádů jsme založili vlastní organizaci, která se specializovala na zážitkové učení, pracovali jsme s učitelskými sbory, pořádali pro ně výjezdní akce... To bylo v roce 2000.

O změnách se začalo mluvit hned po revoluci, kdy se vzedmula poměrně zásadní vlna, třeba právě v podobě sdružení Přátel angažovaného učení. To byli nadšení učitelé, kteří se chtěli navzájem inspirovat, učit jinak, dívat se, jak to dělají v zahraničí. Mezi studiem na střední a vysoké jsem byl jeden rok zaměstnaný v CHKO Žďárské vrchy, kde jsem rozjížděl ekologickou výchovu, což byl tehdy nový fenomén. Ve školách se to projevovalo tak, že někteří učitelé přestali učit řády, tedy že nejprve probereme všechny bezobratlé, pak obratlovce a tak dále až po savce. Místo toho začali nově učit průřezově, například po ekosystémech.

Pamatujete si ještě na jiné zásadní okamžiky?

V roce 2001 představil tehdejší ministr školství Eduard Zeman Bílou knihu, což byl velký počín, první velmi rozsáhlý strategický dokument, který přinášel poměrně jasnou vizi, kam by se školství mělo ubírat. V těch letech došlo ještě k jedné velké změně: zanikly okresy a vznikly kraje, s čímž se pojí i zánik školských úřadů. Místo nich se staly zřizovateli škol kraje a obce. A školy se staly právními subjekty, což jim dalo větší autonomii.

V roce 2005 se pak začalo učit podle takzvaných rámcových vzdělávacích programů, což byla zásadní změna. Vy jste o něco později dostal nabídku řídit nový metodický portál rvp.cz. S jakou vizí jste tam nastupoval?

Vytvářeli jsme platformu pro sdílení zkušeností a metodickou podporu pro učitele. Líbilo se mi to, protože to znamenalo jednak propojovat učitele a jednak využívat digitální technologie. Bylo mi třicet, měl jsem velké ambice, pracoval jsem pro Výzkumný ústav pedagogický v Praze, přímo řízenou organizaci ministerstva školství, a myslel si, že mnoho věcí půjde změnit. Jenže po pěti letech jsem začal narážet na limity státní správy. Všechno tam šlo velmi pomalu, taky hodně záleželo, jací lidé tam zrovna seděli...

V rozhovorech často zmiňujete rok 2009, který pro vás byl, co se týče vašeho dalšího směřování, asi nejzásadnější.

Ano. Tehdy si ministr školství Ondřej Liška nechal udělat výzkum, který zjišťoval, jak je veřejnost spokojená se vzdělávacím systémem. Ukázalo se, že 74 % lidí je spokojených. A mně došlo, že se můžeme snažit sebevíc, ale jestli je většina společnosti spokojená s tím, jak se ve školách učí, tak to vysílá školám i ministerstvu jasný signál: Nic neměňte. A to byl impulz k tomu založit EDUin.

Připomeňme, že jste ho zakládal společně s vaší ženou Lucií a tehdejším novinářem Tomášem Feřtkem. S jakým záměrem?

Řekli jsme si, že chceme, aby tu bylo víc nespokojených rodičů. Aby chlapi v hospodě nemluvili jen o fotbale, ale taky o tom, jak to vypadá ve škole. Chtěli jsme změnit mediální obraz vzdělávání, protože když jsme si dělali rešerše, zjistili jsme, že to téma je opravdu opomíjené. Na otvíráky novin se dostávalo jen na začátku roku, a když byly maturity.

Kdy se vám poprvé povedlo na nějaké téma upozornit tak, aby se mu dostalo větší mediální pozornosti?

To bylo asi po půl roce fungování EDUinu. Bylo září 2010 a velkým tématem byly státní maturity. Měly se spustit už v roce 2008, ale start byl několikrát odložen (nakonec se poprvé konaly až v roce 2011 – pozn. red). Tomáš Feřtek tehdy srovnal náklady: kolik se investovalo do státních maturit v Česku a kolik na Slovensku. Ukázalo se, že na Slovensku vyšly dvacetkrát levněji. Postupem let jsme pak viděli, jak se o vzdělávání píše stále víc. Ale to nebyla jen naše zásluha.

Co se podle vás změnilo? Proč zájem o podobu vzdělávání začal růst?

Určitě i proto, že dorostla generace lidí, kteří měli zkušenosti ze zahraničí, na školství kladli jiné nároky než jejich rodiče a taky chtěli něco jiného, než co sami zažili. V té době byl velký boom lesních školek, ale pak děti vyrostly a rodiče neměli jinou možnost, než je dát na klasickou základku. A tak začaly vznikat komunitní školy, různé alternativní školy...

<https://www.eduzmena.cz/cs/aktualne/detail/chteli-jsme-aby-chlapi-v-hospode-nemluvili-jen-o-fotbale-ale-taky-o-skole>